

De rol van studenten in de kwaliteitsverbetering van docenten in Groningen

G.H. Koppelman, R. Venekamp, R.P. Zwierstra

Inleiding

Professionalisering van docenten staat landelijk in een groeiende belangstelling. In het visitatierapport van de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) wordt de noodzaak van professionalisering nadrukkelijk genoemd.¹ De steun voor de activiteiten van de landelijke Werkgroep Professionalisering zijn ook een uiting van de groeiende aandacht voor professionalisering. In dit artikel wordt ingegaan op de wijze waarop in Groningen aandacht besteed wordt aan de verbetering van de doceerkwaliteiten van docenten en de rol die studenten hierbij zijn gaan spelen.

Evaluatie-activiteiten in de Groningse medische faculteit

Binnen de Faculteit der Geneeskunde in Groningen wordt in aansluiting op de reguliere tentamens aan alle studenten een evaluatieformulier voorgelegd. De onderwerpen van deze evaluatie zijn het studeergedrag en de voorbereidingstijd van de student. Bovendien geven studenten op dit evaluatieformulier docenten een rapportcijfer voor hun doceerkwaliteit. Deze gegevens worden na het tentamen centraal verwerkt en na enige tijd schriftelijk gerapporteerd aan de vakgroepsvoorzitter en de desbetreffende docenten. Het is aan hen om verdere actie te ondernemen. Naast deze wijze van evaluatie is er op initiatief van studenten een nieuwe evaluatie, het college-feedback systeem, ontstaan. Een andere ontwikkeling is de deelname van studenten aan docententrainingen.

Het college-feedback systeem. Tijdens de nabespreking van een hertentamen chirurgie in januari 1992 kwam de kwaliteit van de colleges ter sprake. Het idee ontstond om een systeem te ontwikkelen waarmee docenten inzicht kunnen krijgen in het oordeel van studenten over hun colleges. Bender schrijft dat docenten geen weet hoeven te hebben van hun kwaliteiten.² Deze onwetendheid ligt voor de hand, omdat systematische beoordelingen van docenten door studenten niet plaatsvinden. Bij onderzoek naar de effecten van studentoordelen op de kwaliteit van onderwijs blijkt dat evaluatieresultaten voornamelijk effect sorteren als schriftelijke evaluatie gepaard gaat met persoonlijke contacten tussen de betrokkenen, in dit geval de student en de docent.³

Nadat een pilot-studie was uitgevoerd bij een aantal docenten kreeg het systeem zijn definitieve vorm en naam: Het college-feedback systeem. Een vakgroep toonde zich bereid om haar colleges op deze wijze te laten evalueren, en na een voorlichtings- en trainingsavond voor studenten werd ook de aandacht van andere docenten getrokken. In het studiejaar 1992-1993 werden de colleges van 21 docenten van negen verschillende vakgroepen volgens dit systeem geëvalueerd.

College-feedback in de praktijk. Twee tot vier studenten vullen tijdens alle colleges van een bepaalde docent een gestructureerd observatieformulier in (figuur 1). Bij deze observaties wordt aandacht besteed aan de structuur en de inhoud van de colleges, het gebruik van audiovisuele middelen, de mate van interactie met de zaal, studentenparticipatie en eventueel de patiëntendemonstratie tijdens het college.

De gegevens die deze observatie opleveren, worden eerst mondeling getoetst aan meningen

College-feedback formulier	
college:	_____
docent:	_____
datum:	_____
naam student:	_____
I. Inleiding	V. Communicatie
1. de docent stelt zich voor	1. de docent articuleert goed
2. de docent geeft de structuur van het college aan	2. de docent benadrukt belangrijke punten
3. de docent geeft einddoelen van het college aan	3. de docent schrijft duidelijk
4. de docent geeft aan wat hij van de student verwacht	
II. Structuur	VI. Audiovisuele middelen
1. onderdelen college in logische volgorde	1. hoeveelheid informatie op dia's / sheets
2. overgang tussen onderdelen	2. de dia's / sheets worden voldoende lang getoond
3. de onderdelen worden afgesloten; docent checkt of er vragen zijn	3. de vormgeving van de dia's (goed contrasterende kleuren)
III. Inhoud	VII. Patiënten demonstratie
1. de docent verduidelijkt onbekende begrippen	* de docent neemt zelf de anamnese af:
2. overlap andere vakken	1. leereffect anamnese
3. de docent geeft relevantie (tentamen-) stof aan	2. omgang met patiënt
IV. Student participatie	* een student neemt de anamnese af:
1. gebruik van vragen (doel van vragen):	1. de docent benadrukt goede dingen van de student
- ophalen kennis	2. de docent verheldert de structuur van de anamnese
- manier om studenten op denkpad te zetten	
- toetsing: hoe is het overgekomen	VIII. Afsluiting
2. activiteit student	1. Samenvatting
	2. Hoogtepunten

Figuur 1. College-feedback formulier

van medestudenten uit de collegezaal. Vervolgens formuleren de twee tot vier 'student-evaluators' aan de hand van deze gegevens concrete feedback voor de docent. Tijdens een gesprek, direct na afsluiting van een collegereeks, leggen zij deze feedback voor aan de docent. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt. Hierin worden zowel de aspecten van

het college die goed zijn als de aspecten die verbeterd zouden kunnen worden op een rij gezet. Ook worden afspraken en concrete suggesties voor een volgende collegereeks vastgelegd, waarmee de docent dan aan de slag kan. Voor studenten vormt dit verslag de basis waarop zij in een volgende collegereeks kunnen aansluiten. De organisatie van deze evalu-

Tabel 1. Opinie van docenten over het college-feedback systeem (n=19)

	zeker wel	wel	niet	zeker niet	geen mening
Het evaluatie gesprek verliep in een goede sfeer	19	0	0	0	0
De evaluatie gaf mij inzicht in de sterke punten van mijn college	7	9	2	0	1
De evaluatie gaf mij inzicht in de minder sterke punten van mijn college	5	12	1	0	1
Het evaluatiegesprek gaf mij concrete ideeën voor verbetering van mijn colleges	5	12	2	0	0
Indien mogelijk, zal ik hier volgend jaar weer aan meedoen	13	6	0	0	0

atie berust bij studenten van de Jaarvertegenwoordiging, een onderdeel van de medische faculteitsvereniging Panacea.

Ervaringen. In het studiejaar 1992-1993 zijn 21 docenten op deze manier geëvalueerd. De inhoud van de feedbackgesprekken varieerde: zo werd de ene docent gecompimenteerd met de heldere structuur van het college, maar ook gewezen op de mogelijkheid het tempo van het college en de dia's te verbeteren. Een andere docent betrok studenten actief bij het college, hetgeen door de studenten erg werd gewaardeerd. Men vond het ontbreken van patiëntendemonstraties echter een duidelijk gemis.

Om de mening van de docenten over deze evaluatie te peilen werd in juni 1993 een korte schriftelijke enquête gehouden. Negentien van de 21 docenten reageerden. In tabel 1 worden enige resultaten weergegeven. Uit de reacties van de docenten blijkt dat positieve en minder positieve kritiek in een goede sfeer ter sprake werden gebracht. Docenten krijgen daarmee een goed beeld van de sterk en minder sterk geachte punten van hun college en dat geeft hun concrete ideeën voor verbetering van hun colleges. Als nadelen worden de subjectiviteit en de geringe omvang van de groep studenten aangegeven. Tenslotte is het opvallend dat de docenten het directe contact met studenten over hun onderwijs waarderen.

Participatie van studenten in docententrainingen

Zowel in de workshops die deel uitmaakten van de docententraining, als bij de organisatie van de training spelen studenten een belangrijke rol. Zwierstra et al. beschrijven in een artikel elders in dit tijdschrift de ontwikkeling van de Groningse docententrainingen.⁴ Studenten participeren op twee manieren in de workshops. In een eerste vorm krijgen docenten een opdracht om een sessie te verzorgen voor een groep studenten. Dit geeft de situatie 'in het wild' weer; bovendien krijgt de docent direct na afloop feedback van de studenten. Dit gebeurde bijvoorbeeld tijdens de tutorentraining. Docenten oefenden met een groepje studenten hun tutor-rol. In een tweede vorm wordt gebruik gemaakt van de expertise en ervaring van studenten in de leersituaties die op dat moment onderwerp van training zijn. Studenten en docenten bespreken voor de docent onbekende onderwijsvormen. De studenten fungeren dan als spiegel en klankbord. Deze vorm werd toegepast tijdens de training 'mondeling examen'. Deze examenvorm is in Groningen nu nog relatief onbekend. Een aantal studenten met ervaring in mondelinge examens nam deel aan deze training.

Daarnaast is een student lid van de Taakgroep Professionalisering Docenten, die de docententrainingen organiseert. Een voordeel hiervan is de korte verbindingslijn tussen deze

organisatie en de studentenpopulatie. Aan de hand van ideeën die onder studenten leven kan de organisatie haar trainingsaanbod bijstellen. Tevens voorkomt de aanwezigheid van steeds nieuwe studenten bedrijfsblindheid bij de organisatie. Bovendien is het mede organiseren van docententrainingen een leuke en leerzame ervaring voor de student zelf.

Conclusie en aanbevelingen

Studenten kunnen op verschillende manieren een rol spelen in de kwaliteitsverbetering van het onderwijs en de professionalisering van docenten. Naast de reeds bestaande facultaire evaluatie functioneert het systeem van college-feedback nu ruim een jaar tot tevredenheid van de betrokkenen. Ook de ervaringen met deelname van studenten aan docententrainingen zijn positief. De docenten zijn enthousiast, en gaan actief met de suggesties van studenten aan de slag. Op basis van onze ervaringen bevelen we aan om bij de uitvoering van programma's ter verbetering van doceer kwaliteiten een voornamelijk rol toe te kennen aan de onderwijsspecialisten bij uitstek: de studenten.

Literatuur

1. VSNU-Visitatiecommissie Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen. Onderwijsvisitatie geneeskunde en gezondheidswetenschappen. Utrecht: Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), 1992.

2. Bender W. Studeergedrag van medische studenten en didactische mogelijkheden voor docenten. Academisch Proefschrift. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 1985.
3. Gijselaers WH. Kwaliteit van onderwijs gemeten. Academisch Proefschrift. Maastricht: Rijksuniversiteit Limburg, 1988. 215 pp.
4. Zwierstra RP, Venekamp R, Koppelman GH. Professionalisering van docenten geneeskunde in Groningen. Bulletin Medisch Onderwijs 1994; 13: 25-29.

DE AUTEURS

Drs. G.H.Koppelman is student geneeskunde aan de faculteit der Geneeskunde van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was lid van de Taakgroep Professionalisering Docenten en organiseerde samen met R. Venekamp het college feedback systeem.

R. Venekamp is als arts-onderwijscoördinator verbonden aan de vakgroep Chirurgie van de faculteit der Geneeskunde van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is lid van de Taakgroep Professionalisering Docenten van deze faculteit.

Dr. R.P. Zwierstra is kinderchirurg, en als universitair hoofddocent werkzaam bij de vakgroep Chirurgie van de faculteit der Geneeskunde van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is voorzitter van de Taakgroep Professionalisering Docenten van de Groningse medische faculteit.

Correspondentie-adres:

G.H.Koppelman, p.a. afdeling Onderwijs, Vakgroep Chirurgie, Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 30.001, 9700 RB Groningen.